

The University of Tehran Press

Social Capital Management

Home Page: <https://jscm.ut.ac.ir/>

Online ISSN: 2423-6233

Investigating the impact of social capital components on the promotion of national security after the Islamic revolution

Fatemeh Asadollahpour¹ | Amir Hoshang Mirkoshesh^{2*} | Ehsan Razani³

1. Department of Political Science, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Shahrood Branch, Shahrood, Iran. Email: f.asadollahpour@yahoo.com
2. Corresponding Author, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Shahrood Branch, Shahrood, Iran. Email: Am.Mirkooshesh@iau.ac.ir
3. Department of Political Science, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Shahrood Branch, Shahrood, Iran. Email: Ehsan.Razani@iau.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received April 24, 2023
Revised July 30, 2023
Accepted July 30, 2023
Published online 09 December 2023

Keywords:
Social Capital,
Security,
National Security,
Islamic Republic of Iran.

ABSTRACT

Today, one of the main concerns of governments is to ensure national security and achieve sustainable development with an emphasis on maintaining social capital. Therefore, the current research was conducted with the aim of investigating the impact of social capital components on the promotion of national security after the Islamic Revolution. The current research method is a bit of correlational type and based on the purpose of applied type. The statistical population included all middle and senior managers of Golestan province, numbering 187 people. To determine the sample size, Cochran's formula was used and the sample size was 126 people. The data collection tool was a social capital impact questionnaire with 75 items and a national security questionnaire with 65 items. For data analysis, Pearson's correlation coefficient and multiple regression were used using SPSS24 software. The research findings indicate that in terms of security, social capital resources have a lot in common with the country's national security components, which makes possible the next steps in the path of progress and development. Therefore, it can be concluded that having suitable social capital will provide security in all dimensions and ultimately development and progress at the level of the society, on the contrary, the lack of social capital, the lack of other capitals, including economic, political, cultural, etc. will follow and this issue will be an obstacle in the path of development and progress.

Cite this article: Asadollahpour, F. ; Mirkoshesh, AH. & Razani, E. (2024). Investigating the impact of social capital components on the promotion of national security after the Islamic revolution. *Social Capital Management*.10 (4), 397-409. Doi: <http://doi.org/10.22059/jscm.2023.357268.2402>

© Fatemeh Asadollahpour, Amir Hoshang Mirkoshesh, Ehsan Razani. Publisher: University of Tehran Press.
DOI: <http://doi.org/10.22059/jscm.2023.357268.2402>

انتشارات دانشگاه تهران

مدیریت سرمایه اجتماعی

سایت نشریه: <https://jscm.ut.ac.ir/>

شاپا الکترونیکی: ۶۲۳۳-۲۴۲۳

بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر ارتقای امنیت ملی پس از انقلاب اسلامی*

فاطمه اسدالله‌پور^۱ | امیرهوشنگ میرکوشش^{۲*} | احسان رازانی^۳

۱. گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شاهرود، شاهرود، ایران. رایانامه: f.asadollahpour@yahoo.com

۲. نویسنده مسئول، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شاهرود، شاهرود، ایران، رایانامه: Am.Mirkooshesh@iau.ac.ir

۳. گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شاهرود، شاهرود، ایران. رایانامه: Ehsan.Razani@iau.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۵/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۰۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸

کلیدواژه:

امنیت، امنیت ملی، جمهوری اسلامی ایران، سرمایه اجتماعی.

امروزه، یکی از دغدغه‌های اصلی دولت‌ها تأمین امنیت ملی و رسیدن به توسعه پایدار با تأکید بر حفظ سرمایه اجتماعی است. بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر ارتقای امنیت ملی پس از انقلاب اسلامی انجام شد. روش تحقیق حاضر کمی از نوع همبستگی و بر مبنای هدف از نوع کاربردی است. جامعه آماری شامل همه مدیران میانی و ارشد استان گلستان به تعداد ۱۸۷ نفر بود. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و حجم نمونه ۱۲۶ نفر انتخاب شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه تأثیر سرمایه اجتماعی با ۷۵ گویه و پرسشنامه امنیت ملی با ۶۵ گویه بود. برای تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه با استفاده از نرم‌افزار SPSS₂₄ استفاده شد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در بعد امنیت منابع سرمایه اجتماعی اشتراکات زیادی با مؤلفه‌های امنیت ملی کشور دارد که زمینه را برای گام‌های بعدی در مسیر پیشرفت و توسعه امکان‌پذیر می‌سازد. بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که داشتن سرمایه اجتماعی مناسب موجبات امنیت در همه ابعاد و نهایتاً توسعه و پیشرفت را در سطح جامعه فراهم خواهد کرد و برعکس فقدان سرمایه اجتماعی فقدان سایر سرمایه‌ها، اعم از اقتصادی و سیاسی و فرهنگی و ... را در پی خواهد داشت و این موضوع مانعی در مسیر توسعه و پیشرفت خواهد بود.

استناد: اسدالله‌پور، فاطمه؛ میرکوشش، امیرهوشنگ و رازانی، احسان (۱۴۰۲). بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر ارتقای امنیت ملی پس از انقلاب اسلامی. مدیریت سرمایه اجتماعی، ۱۰ (۴) ۳۹۷-۴۰۹.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jscm.2023.357268.2402>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

© فاطمه اسدالله‌پور، امیرهوشنگ میرکوشش، احسان رازانی.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jscm.2023.357268.2402>

* مقاله مستخرج از رساله دکتری است.

مقدمه

بر اساس سیاست‌های کلی امنیت ملی، هر دولتی که بتواند جلوه‌های بیشتری از همکاری و همدلی توده‌های مردم را در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، و به‌خصوص در دفاع از کشور و حکومت در مقابل تهدیدات داخلی و خارجی ایجاد کند در جامعه بین‌المللی از اعتبار و شخصیت و موقعیت بالاتری برخوردار می‌شود. در غیر این صورت، با ایجاد گسست در مبانی اجتماعی و سیاسی و باورهای عمومی که نتیجه بلامعارض عدم پیوند و تعامل بین مردم و دولت است امنیت ملی نیز در مقابل انواع آسیب‌ها شکننده می‌شود و در واقع حساسیت‌هایی که باید به طور متعارف و طبیعی حل‌وفصل شود به تهدید مبدل می‌شود که کل نظام را با مخاطرات جدی روبه‌رو می‌سازد (مرادی، ۱۳۹۳: ۱۱۸ - ۱۱۹). با توجه به این سیاست‌ها، یکی از الزامات توسعه در جمهوری اسلامی ایران برای تحقق سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام تکیه بر همبستگی ملی، مشارکت عمومی، یافتن راهکارهای مناسب برای همگرایی قومیت‌ها و مذاهب و اقلیت‌ها و گروه‌های مختلف، و هوشیاری لازم در زمینه تحریکات سازمان‌یافته دشمن و دسیسه‌ها و نقشه‌های آن‌ها در جهت ایجاد تنش و بحران است (رهبر و عباس زاده و رجب زاده، ۱۳۹۲: ۸۲). از این رو یکی از سرمایه‌های مهم هر جامعه، که از مؤلفه‌های اساسی و مؤثر در توسعه و ثبات سیاست‌های کلی آن کشور محسوب می‌شود، سرمایه اجتماعی است. این سرمایه زیربنای توسعه فرهنگی و اقتصادی و سیاسی کشور را تشکیل می‌دهد. اهمیت این سرمایه به میزانی است که انسجام اجتماعی، اعتماد متقابل، اطمینان، همبستگی، و مشارکت جمعی شهروندان در ارتباط با حکومت و سیاستمداران در جامعه را فراهم می‌کند و هر گونه کاهش در آن منجر به کاهش مشارکت سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، و اقتصادی شهروندان می‌شود. همچنین رشد آسیب‌ها و جرایم اجتماعی، بی‌اعتمادی، یأس و ناامیدی، احساس محرومیت نسبی، و بسیاری از ناهنجاری‌ها نیز نتیجه تقلیل سرمایه اجتماعی است (کشیشیان سیرکی، ۱۴۰۰: ۱۲). جوامعی که دارای سطح بالای سرمایه اجتماعی هستند ساختارهای سیاسی مؤثرتر و نخبگان سیاسی پاسخگوتری دارند. ساکنان جوامع با سرمایه اجتماعی بالا در سطوح بالاتری از مشارکت سیاسی عمل می‌کنند (پوتنام، ۱۳۹۲: ۱۹). سرمایه اجتماعی را اندیشمندانی چون جاکوب^۱ (۱۹۶۱)، کلمن^۲ (۱۹۹۸)، بوردیو^۳ (۱۹۸۶)، پوتنام^۴ (۱۹۹۵)، کاکس^۵ (۱۹۹۵)، وول کاک^۶ (۱۹۹۷)، پورتز^۷ (۱۹۹۸)، فوکویاما^۸ (۱۹۹۹)، و پاکستون^۹ (۱۹۹۹) تعریف کرده‌اند. فیلد^{۱۰} آن را در واژگانی کوتاه به صورت «مسئله روابط»^{۱۱} تعریف کرده یا فوکویاما آن را «ذخیره جامعه از ارزش‌های مشترک»^{۱۲} می‌داند (Walter, 2002: 377). جعفری و همکارانش (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای که با موضوع تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دولت دوازدهم انجام دادند به این نتایج دست یافتند که اصلی‌ترین دغدغه دولت‌ها تأمین امنیت ملی با تأکید بر حفظ سرمایه اجتماعی است. زیرا امنیت ملی حاصل رضایتمندی شهروندان و گروه‌هاست که می‌توان آن را در چهره سرمایه اجتماعی قوی مجسم کرد. بنابراین یکی از عوامل مهم تأثیرگذار در رابطه نابرابری رشد و توسعه و امنیت «سرمایه اجتماعی» است. بسته به مقدار انباشت سرمایه اجتماعی در یک کشور و چگونگی تأثیرگذاری آن بر رشد، توسعه و امنیت ملی متفاوت خواهد بود. بی‌توجهی به این مقوله در مطالعات نظری و تجربی باعث ایجاد ناامنی در سطوح ملی و منطقه‌ای خواهد شد که در مطالعات داخلی به آن کمتر توجه شده است. بنابراین مهم‌ترین نکته‌ای که در مورد سرمایه اجتماعی در ایران پس از انقلاب به چشم می‌خورد محدود بودن آثار و تحقیقات در این زمینه است. عدم پرداخت جسورانه به موضوع سرمایه اجتماعی در ایران و ارتباط آن با مؤلفه‌هایی همچون امنیت ملی دلیل اصلی این محدودیت بوده است که انگیزه نگارندگان را در این پژوهش دوچندان کرده است. از این رو در این مطالعه به تأثیرگذاری سرمایه اجتماعی بر ارتقای امنیت ملی پس از انقلاب اسلامی با استفاده از داده‌های سری زمانی مربوط به سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ پرداخته شده است.

1. Jacob
2. Coleman
3. Bourdieu
4. Putnam
5. Cox
6. Woolcock
7. Ports
8. Fukuyama
9. Paxton
10. Field
11. relationships matter
12. saving society from common values

بیان مسئله

موضوع سرمایه اجتماعی از جمله مباحث علمی و کاربردی در جوامع مدرن است که در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از مکاتب علمی و پژوهش‌های تجربی قرار گرفته است. در بسیاری از این مطالعات، نقش انکارناپذیر سرمایه اجتماعی در تقویت زیرساخت‌های اجتماعی و توسعه سازمان‌ها و جوامع مورد توجه و تأکید قرار گرفته است (طاهری گودرزی و ساری، ۱۴۰۱: ۴۰۷ - ۴۳۳). سرمایه اجتماعی یکی از منابع مهم قدرت در گروه‌های انسانی و جوامع بشری است (ترک‌زاده و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۹ - ۲۹). در دنیای کنونی سیستمی موفق و توسعه‌مند است که بتواند سرمایه اجتماعی همه گروه‌های موجود را برای دستیابی به اهداف خود بسیج کند (اکبرزاده و دربندی، ۱۳۹۴: ۲۸). سرمایه اجتماعی در توسعه سیاسی و اجتماعی کشورها و ایجاد امنیت در همه ابعاد نقشی تعیین‌کننده دارد (جعفری‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۴). پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به اینکه منافع قدرت‌های بزرگ به چالش کشیده شد کشور در ابعاد مختلف سیاسی، امنیتی، اقتصادی، و ... با انواع تهدیدها و تحریم‌ها مواجه شد و امنیت ملی و تمامیت ارضی آن به طور جدی و همه‌جانبه مورد حمله قرار گرفت. در این میان سرمایه اجتماعی توانست بسیاری از این تهدیدها را خنثی کند و امنیت و توسعه را به کشور بازگرداند. همچنین، امروزه، یکی از دغدغه‌های اصلی دولت‌ها تأمین امنیت ملی و رسیدن به توسعه پایدار با تأکید بر حفظ سرمایه اجتماعی است (معبودی و دره‌نظری، ۱۴۰۰: ۶۳۳ - ۶۶۳). بنابراین، یکی از مهم‌ترین سیاست‌های مورد نیاز برای مقابله با تهدید امنیتی و افزایش ضریب امنیتی استفاده از سرمایه‌های اجتماعی نظام یا کشور در دو بخش خرد و کلان است. در بخش خرد می‌توان به مؤلفه‌هایی نظیر سرمایه سیاسی، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی، و شبکه ارتباطی و در بخش کلان به موضوع شناختی و ساختاری اشاره کرد. به طور کلی نظام‌ها یا دولت‌ها هر چه بیشتر بتوانند از سرمایه‌های اجتماعی استفاده مطلوب کنند در زمینه تضمین امنیت ملی کارنامه‌ای روشن‌تر از خود عرضه می‌کنند. به‌رغم همه پژوهش‌های صورت‌گرفته با رویکردهای مختلف، تاکنون پژوهشی که بتواند همه مؤلفه‌های تأثیرگذار بر امنیت ملی را مورد بررسی و مذاقه قرار دهد انجام نشده و خلأ پژوهشی در این موضوع باعث بی‌توجهی و گاه کم‌توجهی به مقوله تأثیرگذار سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی شده است. همچنین از آنجا که همه کشورها و از جمله جمهوری اسلامی ایران در تلاش هستند تا با گرایش‌های قومی و فرهنگی مختلف و با شکل‌گیری نوعی هویت ملی به تقویت امنیت ملی نائل شوند، این پژوهش در پی دستیابی به پاسخ این سؤال است که تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی چگونه است؟ و چگونه می‌توان با توجه به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به ارتقای امنیت ملی کمک کرد؟

پیشینه نظری و تجربی پژوهش

سرمایه اجتماعی از دو مفهوم سرمایه و اجتماع تشکیل شده است و از این حیث می‌توان آن را دارای ماهیتی فزاینده و غیرفردی دانست. نوعی توشه فزاینده در جامعه است که به واسطه خود جامعه ایجاد می‌شود و آن را در نیل به هدف و حفظ خود جامعه یاری می‌کند. می‌توان سرمایه اجتماعی را منابع موجود در تعاملات اجتماعی و نظام هدفمند همکاری و همیاری میان اعضای جامعه و سازمان دانست که سبب ایجاد شبکه روابط معقول، حس اعتماد، و مشارکت بین افراد یک جامعه می‌شود (دهقانی و فرجی، ۱۳۹۶: ۲۷۱). سرمایه اجتماعی مفهومی جدید است که برای نخستین بار از سوی جامعه‌شناسان فرانسوی و امریکایی (توکویل^۱، بوردیو، کلمن، پاتنام، و ...) مطرح شد (فوکویاما، ۱۳۷۹: ۶۳). از طرف دیگر دیدگاه‌هایی راجع به سرمایه اجتماعی بیان شده که در چهار گروه به شرح آن پرداخته خواهد شد.

الف) تعریف بانک جهانی: نهادها و روابط و هنجارهایی که کمیت و کیفیت تعامل‌های اجتماعی یک جامعه را شکل می‌دهد. این پدیده تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد و توسعه کشورهای مختلف دارد. سرمایه اجتماعی برخلاف سایر سرمایه‌ها به صورت فیزیکی وجود ندارد، بلکه حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی است و از طرف دیگر افزایش آن می‌تواند موجب پایین آمدن جدی سطح هزینه‌های اداره جامعه و نیز هزینه‌های عملیاتی سازمان‌ها شود (فوکویاما، ۱۳۷۹: ۱۰۷).

ب) تعریف کلمن: مجموعه‌ای از منابع که در روابط خانواده و در سازمان اجتماعی محلی وجود دارند و برای رشد اجتماعی

یا شناختی یک کودک یا جوان مفید هستند (ابوالحمید، ۱۳۷۶: ۲۹). به باور کلمن، سرمایه اجتماعی از طریق کارکردش تعریف می‌شود. یک هستی منفرد نیست، بلکه تنوعی از هستی‌های متفاوت است که دو خصوصیت مشترک دارند: همگی دارای وجوهی از یک ساختار اجتماعی هستند و همگی کنش‌های خاصی از افراد داخل ساختار را تسهیل می‌کنند.

پ) تعریف پاتنام: آن دسته از ویژگی‌های زندگی اجتماعی، شبکه‌ها، هنجارها، و اعتماد است که مشارکت‌کنندگان را قادر می‌سازد به شیوه‌ای مؤثرتر اهداف مشترک خود را تعقیب کنند (فیلد، ۱۳۸۶: ۴۴).

ت) تعریف بوردیو: سرمایه اجتماعی مجموعه منابع مادی یا معنوی است که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد شبکه‌ای پایدار از روابط کم‌وبیش نهادینه‌شده آشنایی و شناخت متقابل را در اختیار داشته باشد؛ مثل سرمایه شرافت و حرمت که غالباً اگر فرد بخواهد در موقعیت‌های مهم اجتماعی مراجعان را جذب کند کاملاً ضروری است و ممکن است به صورت نوعی پول رایج ارائه شود، از جمله در یک حرفه سیاسی (بادی، ۱۳۷۸: ۶۷).

سرمایه سیاسی

بوردیو در سال ۱۹۸۱ به شکل جدیدی از سرمایه، یعنی سرمایه سیاسی، اشاره می‌کند و آن را این‌گونه تعریف می‌کند: «سرمایه سیاسی شکلی از سرمایه نمادین است. اعتباری که بر مبنای اعتقاد، باور و شناخت، و عملکرد پایه‌ریزی شده است و از آن طریق افراد به یک شخص قدرت زیادی اعطا می‌کنند» (بوردیو، ۱۹۸۱: ۱۹۲). او سرمایه سیاسی را قدرت سیاسی می‌داند، قدرتی که از اعتماد یک گروه از پیروان به سیاستمداران نشئت می‌گیرد. بنابراین، با افزایش یا کاهش اعتماد، سرمایه سیاسی یک سیاستمدار تغییر می‌کند (Schugurensky, 2000).

امنیت

امنیت از نیازهای مهم و ضروری انسان و جوامع انسانی است و با وجود پیشرفت در ابعاد مختلف از اهمیت آن کاسته نشده بلکه ابعاد گسترده‌ای را در بر گرفته است (موسوی، ۱۳۹۳: ۵۴). امروزه مؤثرترین، کارآمدترین، کم‌هزینه‌ترین، و در عین حال خطرناک‌ترین و پیچیده‌ترین تهدید علیه امنیت هر کشور تهدید نرم است. با اجرای تهدید نرم می‌توان با کمترین هزینه به هدف رسید. زیرا با عاطفه، احساس، اندیشه، باور، و ارزش‌های ملت و نظام سیاسی ارتباط دارد. تهدید نرم به «روحیه»، به منزله یکی از عوامل ملی، خدشه وارد می‌کند، عزم و اراده ملت را از بین می‌برد، و مقاومت و دفاع از آرمان و سیاست‌های نظام را تضعیف می‌کند (جیلی و بیگدلو، ۱۳۹۰: ۶۳). با توجه به گسترش تهدیدهای نرم، اقدام‌های مقابله‌ای نیز تغییرهای بنیادینی یافته است؛ طوری که این چرخش بنیادین و اساسی در سیاست امنیت نه تنها سیاست‌های داخلی بلکه مناسبت‌های قدرت در نظام بین‌الملل را متحول ساخته تا آنجا که برخی تحلیلگران از تغییر ماهیت امنیت جهانی سخن گفته‌اند و مدعی شده‌اند نظام تازه‌ای از روابط امنیتی پدید آمده که نظریه‌پردازی و کاربرد الگوهای نوینی را می‌طلبد (علیخانی، ۱۳۹۳: ۳۴). بنابراین، یکی از سیاست‌های مهم مورد نیاز برای مقابله با تهدید نرم و افزایش ضریب امنیتی اتخاذ رویکرد نرم‌افزارانه یا امنیت نرم است. از منظر کارشناسان، بازیگران اصلی برقراری امنیت نرم در جامعه افراد آن جامعه هستند که با عضویت در گروه‌ها و ایجاد سرمایه اجتماعی می‌توان تحقق امنیت نرم را تسهیل کرد؛ به عبارتی بدون استفاده از سرمایه اجتماعی نمی‌توان به امنیت پایدار دست یافت.

امنیت ملی

امنیت ملی عبارت است از توانایی دولت و ملت در برابر ارزش‌های حیاتی خود در قبال خطر، یعنی آسیب‌پذیری داخلی و تهدید خارجی. اهدافی که به عنوان هدف‌های امنیت ملی پیگیری می‌شوند عبارت‌اند از: حفظ استقلال و تمامیت ارضی، تحقق رفاه مردم و ثبات سیاسی کشور، حفظ و اشاعه ارزش‌های ملی و اعتقادی، فراهم کردن امکان فراغت خاطر در ارتباط با تهدیدهای احتمالی (کاظمی‌پور، ۱۳۷۶: ۴۳). رابرت ماندل در رابطه با امنیت ملی می‌گوید امنیت ملی شامل تعقیب روانی و مادی و ایمنی است و اصولاً جز مسئولیت زندگی شهروندان خود ممانعت به عمل آورند (مارندل، ۱۳۷۷: ۵۲). با توجه به اینکه امنیت ملی دارای دو بعد داخلی و خارجی است که به یک‌دیگر مرتبط هستند، می‌توان آن را این‌گونه تعریف کرد: «امنیت ملی یعنی دستیابی به شرایطی که به یک

کشور امکان می‌دهد از تهدیدهای بالقوه یا بالفعل خارجی و نفوذ سیاسی و اقتصادی بیگانه در امان باشد و در راه پیشبرد امر توسعه اقتصادی و اجتماعی و انسانی و تأمین وحدت و موجودیت کشور و رفاه عامه فارغ از مداخله بیگانه گام بردارد».

امنیت سیاسی

امنیت سیاسی بدین معناست که در جامعه برای افراد امکان اظهارنظر درباره چگونگی اداره کشور بدون احساس بیم و هراس و خطر و تهدید وجود دارد؛ هرچند این اظهارنظرها برخلاف سیاست‌های دولت باشد. البته ابراز نظر باید در چارچوب قوانین موجود بیان شود و کسی هم حق تعرض به دیگری به دلیل داشتن عقاید سیاسی خلاف دولت را نداشته باشد. این گونه امنیت در حکومت‌های استبدادی و خودکامه، بودن حکومت‌ها رابطه‌ای معکوس است. هر قدر حکومت خودکامه‌تر باشد آزادی کمتر و خشونت بیشتر و در نتیجه امنیت سیاسی کمتر خواهد بود (Leibold, 2006: 59).

امنیت اجتماعی

امنیت اجتماعی یکی از امنیت‌های حساس و مهم است. زیرا اگر امنیت در جامعه به صورتی باشد که انسان‌ها نتوانند نمودار آینده خود را بر اساس گذشته خویش ترسیم کنند، رشد و توسعه امکان‌پذیر نخواهد بود و تحت تأثیر امیال قرار می‌گیرد. امیال اجتماعی به قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می‌شود که به نحوی در ارتباط با دیگر افراد جامعه هستند. این قلمروها می‌توانند قومیت‌ها، اعتبار، نقش اجتماعی، و شغل افراد باشند. امنیت اجتماعی خود نیز همچون سایر پدیده‌ها و امور اجتماعی دارای گونه‌های مختلفی از جمله امنیت شغلی، امنیت قضایی، امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی، و امنیت اداری است. امنیت اجتماعی دارای ابعاد سیاسی و حکومتی و به شدت آمیخته با مقوله قدرت است و در مطالعات و بررسی‌های راهبردی در ذیل امنیت پایدار مطالعه و بررسی می‌شود (نویسنده، ۱۳۸۲: ۱۶). از سوی دیگر باری بوزان در زمینه ضرورت امنیت اجتماعی در سطح جامعه می‌گوید این پدیده را باید مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی دانست که بر مبنای آن افراد خودشان را عضوی از یک گروه خاص اجتماعی تلقی می‌کنند و به بیان دیگر ضرورت این پدیده اجتماعی در این است که این پدیده معطوف به بخشی از جنبه‌های زندگی شخصی است که هویت‌های گروهی را تنظیم می‌کند. بر اساس چنین ضرورتی «باری بوزان معنای ارگانیکی امنیت اجتماعی را به عنوان هویت در جامعه مورد اهتمام قرار داده و امنیت اجتماعی را مترادف با امنیت هویتی تلقی می‌نماید. وی میان جامعه و اجتماع تفاوت قائل است و معتقد است که جامعه برای بیان گسترده‌تر و مبهم‌تر جمعیت دولت به کار برده می‌شود که بر پایه سرزمینی و شهروندان رسمی آن استوار است؛ در حالی که اجتماع به گروهی که هویت، خودپنداره‌ی اجتماع‌ها و افرادی که خودشان را به عنوان اعضای اجتماع قلمداد می‌کنند، می‌داند. حال آنکه به نظر وی اجتماع شامل گروه‌هایی است که دارای هویت یکسان هستند» (ترابی و همکاران، ۱۳۸۳: ۴۰ - ۴۱).

جدول ۱. خلاصه پژوهش‌های انجام شده

ردیف	نویسندگان	سال پژوهش	خلاصه پژوهش
۱	دهقانی و فرجی	۱۳۹۶	سرمایه اجتماعی از دو مفهوم سرمایه و اجتماع تشکیل شده است و از این حیث می‌توان آن را دارای ماهیتی فزاینده و غیرفردی دانست که سبب ایجاد شبکه روابط معقول، حس اعتماد، و مشارکت بین افراد یک جامعه می‌شود.
۲	خدابخشی و عباسی	۲۰۱۵	اقدامات مدیریت منابع انسانی می‌تواند تا ۷۰ درصد تغییرات سرمایه اجتماعی را تبیین کند. آن دسته از ویژگی‌های زندگی اجتماعی، شبکه‌ها، هنجارها، و اعتماد است که مشارکت‌کنندگان را قادر می‌سازد به شیوه‌های مؤثرتر اهداف مشترک خود را تعقیب کنند.
۳	فیلد	۱۳۸۶	تعریف بانک جهانی: نهادها، روابط، و هنجارهایی که کمیت و کیفیت تعامل‌های اجتماعی یک جامعه را شکل می‌دهند. این پدیده تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد و توسعه کشورهای مختلف دارد.
۴	بورديو	۱۹۸۱	سرمایه اجتماعی مجموعه منابع مادی یا معنوی است که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد شبکه‌های پایدار از روابط کمپویش نهادینه‌شده آشنایی و شناخت متقابل را در اختیار داشته باشد.
۵	کلن	۲۰۰۱	مجموعه‌ای از منابع که در روابط خانواده و در سازمان اجتماعی محلی وجود دارند و برای رشد اجتماعی یا شناختی یک کودک یا جوان مفید هستند.
۶	فوکویاما	۱۳۷۹	سرمایه اجتماعی برخلاف سایر سرمایه‌ها به صورت فیزیکی وجود ندارد؛ بلکه حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی است و از طرف دیگر افزایش آن می‌تواند موجب پایین آمدن جدی سطح هزینه‌های اداره جامعه و نیز هزینه‌های عملیاتی سازمان‌ها شود.
۷	ترابی و همکاران	۱۳۸۳	امنیت اجتماعی در پرتو سرمایه اجتماعی محقق می‌شود.

با توجه به بررسی مطالعات پیشین می‌توان گفت تاکنون پژوهشی تخصصی و جامع در زمینه تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی انجام نگرفته است. بنابراین، پرداختن بیشتر به این مسئله و بررسی و واکاوی آن ضرورتی انکارناپذیر است.

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق حاضر کمی از نوع همبستگی و بر مبنای هدف تحقیق از نوع کاربردی است. زیرا نتایجی در مورد جامعه آماری به دست می‌دهد که می‌توان از آن‌ها فوراً در حوزه جامعه آماری استفاده کرد و از آنجا که محققان به دنبال بررسی رابطه ساختاری بین متغیرها بودند طرح پژوهش همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل همه مدیران میانی و ارشد استان گلستان بود که بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده از استانداری گلستان شامل ۱۸۷ نفر از مدیران ارشد و میانی بود. از آنجا که پژوهش حاضر از نوع جامعه محدود است، برای تعیین حجم نمونه از روش فرمول کوکران استفاده شد و ۱۲۶ نفر (۸۶ آقا و ۴۰ خانم) انتخاب شد.

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)} \quad (۱)$$

n = حجم نمونه

N = جامعه آماری

p = نسبت موفقیت در جامعه آماری

q = نسبت عدم موفقیت در جامعه آماری

α نمایانگر دقت برآورد یا حداکثر خطاست که در این فرمول معادل ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. از آنجا که نگارنده پژوهش کارمند استانداری است، با مراجعه به استانداری گلستان، توانست مجوز لازم جهت تحقیق و تهیه پرسشنامه را دریافت کند. آن‌گاه آمار تعداد مدیران میانی و ارشد استان را از استانداری دریافت کرد و موقعیت این مدیران میانی و ارشد را بر اساس تفکیک شهرها به دست آورد و با تقسیم‌بندی حجم نمونه برای هر شهرستان و شهر تعدادی را مشخص کرد (بر اساس شاخص‌های جمعیت و بزرگی شهرها). در مرحله بعد با استفاده از انتخاب تصادفی و انتخاب در دسترس نمونه‌ها انتخاب شدند. در مرحله نخست برای به دست آوردن روایی پرسشنامه بعد از تأیید استادان ۳۰ نمونه انتخاب و پرسشنامه توزیع شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه تأثیر سرمایه اجتماعی و پرسشنامه امنیت ملی استفاده شد. ضریب روایی و پایایی این پرسشنامه به ترتیب ۰/۸۱، ۰/۸۹، ۰/۸۶، و ۰/۸۳ به دست آمد.

یافته‌ها

با توجه به جدول ۲، بالاترین میانگین با ۳/۲۳ مربوط به متغیر سرمایه اجتماعی خرد و پایین‌ترین میانگین مربوط به متغیر امنیت ملی با ۲/۹۴ بوده است. برای تعیین نرمال بودن داده‌ها از آزمون‌های کلموگروف-اسمیرنوف، ضریب همبستگی پیرسون، و تحلیل رگرسیون خطی استفاده شد.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
امنیت ملی	۲/۹۴ درصد	۰/۲۳۵
سرمایه اجتماعی	۳/۱۶ درصد	۰/۲۷۲
سرمایه اجتماعی خرد	۳/۲۳ درصد	۰/۴۱۵
سرمایه اجتماعی کلان	۳/۱۲ درصد	۰/۳۰۸

جدول ۳. نتایج آزمون‌های استنباطی متغیرهای پژوهش

متغیر	Z کلموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری
امنیت ملی	۰/۰۵۸	۰/۲۰۰
سرمایه اجتماعی	۰/۰۶۵	۰/۲۰۰
سرمایه اجتماعی خرد	۰/۰۵۵	۰/۲۰۰
سرمایه اجتماعی کلان	۰/۰۷۵	۰/۰۸۱

بر اساس نتایج جدول ۳، آماره Z در متغیر امنیت ملی، سرمایه اجتماعی، سرمایه اجتماعی خرد، و سرمایه اجتماعی کلان در سطح بزرگ‌تر ۰/۰۵ معنادار است. یعنی مقدار آن بین ۱/۹۶+ و ۱/۹۶- قرار نگرفته؛ پس توزیع داده‌ها نرمال است. برای بررسی ضریب همبستگی بین متغیرها از آزمون پیرسون استفاده شد.

فرضیه اصلی تحقیق: سرمایه اجتماعی در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ بر امنیت ملی تأثیرگذار بوده است.

جدول ۴. نتایج حاصل از آزمون پیرسون برای فرضیه اصلی

متغیرها	امنیت ملی	توسعه پایدار
سرمایه اجتماعی	۰/۴۵۳**	۰/۴۶۹***
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
سطح معناداری یک‌طرفه		

همان‌طور که در جدول ۴ قابل مشاهده است، چون سطح معناداری یک‌طرفه (صفر) کوچک‌تر از ۰/۰۵ است فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. به عبارت دیگر با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت بین سرمایه اجتماعی در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ با امنیت ملی رابطه معنادار وجود دارد. برای بررسی این فرضیه از آزمون رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، نتایج حاصل از آزمون فرضیه اصلی نشان می‌دهد برای این فرضیه سطح معناداری آزمون رگرسیون از حداقل سطح معناداری (۰/۰۵) کوچک‌تر است و رابطه معنادار بین سرمایه اجتماعی در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ در رابطه با امنیت ملی وجود دارد. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. با توجه به ضریب تشخیص R2 که عبارت از نسبت تغییرات توضیح داده شده توسط دو متغیر X1 و X2 به تغییرات کل است در این مدل ۲۰/۹ درصد از واریانس توجیه می‌شود. در این جدول میزان F مدل رگرسیون برابر ۱۶/۲۰۸ و احتمال معناداری آن برابر ۰/۰۰۰ است. بنابراین مدل رگرسیون با دو متغیر معنادار است. حال برای بررسی اهمیت هر یک از متغیرها در مدل دوگانه ادامه خروجی‌ها درج می‌شود.

جدول ۵. آزمون رگرسیون چندمتغیره سرمایه اجتماعی در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ در ارتباط با امنیت ملی

α = ۰/۰۱	مجموع مربعات	درجه آزادی	R	R2 ضریب	F	سطح معناداری
رگرسیون	۱/۴۵۱	۲	۰/۴۵۷	۰/۲۰۹	۱۶/۲۰۸	۰/۰۰۰
باقی مانده	۵/۵۰۵	۱۲۳				
جمع	۶/۹۵۶	۱۲۵				

جدول ۶. ضرایب رگرسیون استاندارد شده و استاندارد نشده بین سرمایه اجتماعی در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ بر امنیت ملی

عنوان متغیر	B	خطای معیار	B شیب خط	آماره T	سطح معناداری
ضریب ثابت	۱/۷۰۴	۰/۲۲۱	-	۷/۷۱۷	۰/۰۰۰
سطح خرد سرمایه اجتماعی	۰/۰۹۵	۰/۰۴۷	۰/۱۶۸	۲/۰۴۳	۰/۰۴۳
سطح کلان سرمایه اجتماعی	۰/۲۹۸	۰/۰۶۳	۰/۳۸۹	۴/۷۳۱	۰/۰۰۰

همان‌طور که مشاهده می‌شود پارامترهای مدل شامل عرض از مبدأ و ضرایب رگرسیون سطح خرد سرمایه اجتماعی و سطح کلان سرمایه اجتماعی به ترتیب برابر با ۰/۰۹۵ و ۰/۲۹۸ است. بنابراین مدل رگرسیون عبارت است از:

$$Y = 1/704 + 0/095X1 + 0/298X2 \quad (2)$$

این مدل حاکی از رابطه مثبت $X1$ (سطح خرد سرمایه اجتماعی) و $X2$ (سطح کلان سرمایه اجتماعی) با Y (امنیت ملی و توسعه پایدار) و تأثیر مثبت بر امنیت ملی و توسعه پایدار است. اما اگر دقت شود مشاهده می‌شود که آزمون t نشان می‌دهد متغیرهای $X1$ و $X2$ کوچک‌تر از 0.05 است؛ یعنی متغیر سطح خرد سرمایه اجتماعی و سطح کلان سرمایه اجتماعی در امنیت ملی و توسعه پایدار نقش دارد.

جدول ۷. آزمون رگرسیون چندمتغیره سطح خرد سرمایه اجتماعی در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ در ارتباط با امنیت ملی

سطح معناداری	F	R2 ضریب	R	درجه آزادی	مجموع مربعات	$\alpha = 0.01$
رگرسیون	۴/۰۰۰	۰/۱۴۳	۰/۳۷۸	۵	۰/۹۹۴	
باقی‌مانده				۱۲۰	۵/۹۶۳	
جمع	۰/۰۰۲			۱۲۵	۶/۹۵۶	

جدول ۸. ضرایب رگرسیون استاندارد شده و استاندارد نشده بین سطح خرد سرمایه اجتماعی در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ در ارتباط با امنیت ملی

عنوان متغیر	B	خطای معیار	B شیب خط	آماره T	سطح معناداری
ضریب ثابت	۲/۵۹۴	۰/۱۶۷	-	۱۵/۵۵۳	۰/۰۰۰
سرمایه سیاسی	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۸۱	۱۵/۵۵۳	۰/۳۹۰
سرمایه اجتماعی	۰/۰۰۸	۰/۰۰۶	۰/۱۱۳	۰/۸۶۳	۰/۲۳۶
سرمایه فرهنگی	۰/۰۰۸	۰/۰۰۵	۰/۱۴۸	۱/۱۹۱	۰/۱۰۳
سرمایه اقتصادی	-۰/۰۱۶	۰/۰۰۷	-۰/۱۸۷	۱/۶۴۵	۰/۰۲۹
سرمایه ارتباطی	۰/۰۱۱	۰/۰۰۶	۰/۱۶۷	-۲/۲۰۸	۰/۰۳۸

همان‌طور که مشاهده می‌شود پارامترهای مدل شامل عرض از مبدأ و ضرایب رگرسیون برای سرمایه سیاسی، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی، و سرمایه ارتباطی به ترتیب برابر 0.005 ، 0.008 ، 0.008 ، -0.016 ، و 0.011 است. بنابراین مدل رگرسیون عبارت است از:

$$Y = 2.594 + 0.005X1 + 0.008X2 + 0.008X3 + (-0.016X4 + 0.011X5) \quad (3)$$

این مدل حاکی از رابطه منفی $X4$ (سرمایه اقتصادی) با Y (امنیت ملی) و تأثیر مثبت $X1$ ، $X2$ ، $X3$ ، و $X5$ (سرمایه سیاسی، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، و سرمایه ارتباطی) در ارتباط با امنیت ملی است. اما اگر دقت شود مشاهده می‌شود که آزمون t نشان می‌دهد متغیرهای $X1$ ، $X2$ ، $X3$ در مدل اثر معناداری بر Y ندارند. زیرا مقدار sig برای این متغیرها به ترتیب برابر با 0.390 ، 0.236 ، 0.103 است که بزرگ‌تر از 0.05 است. اما برای متغیرهای سرمایه اقتصادی و سرمایه ارتباطی به ترتیب برابر 0.029 و 0.038 است؛ یعنی متغیرهای سرمایه اقتصادی و سرمایه ارتباطی بر امنیت ملی تأثیر دارند.

جدول ۹. ضرایب رگرسیون استاندارد شده و استاندارد نشده بین سطح خرد سرمایه اجتماعی در ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ در ارتباط با امنیت ملی

عنوان متغیر	B	خطای معیار	B شیب خط	آماره T	سطح معناداری
ضریب ثابت	۱/۸۹۱	۰/۲۰۶	-	۹/۱۹۲	۰/۰۰۰
ارزش‌ها	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۱۰۵	۱/۱۸۰	۰/۰۴۰
هنجارها	۰/۰۰۹	۰/۰۰۶	۰/۱۳۸	۱/۴۶۲	۰/۰۴۷
تعهدات	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۷۷	-۰/۸۱۲	۰/۴۱۹
مشارکت	۰/۰۰۴	۰/۰۰۴	۰/۱۰۴	۱/۱۳۳	۰/۲۶۰
اعتماد	۰/۰۰۹	۰/۰۰۵	۰/۱۵۲	۱/۷۶۲	۰/۰۴۱
پاسخ‌گویی	۰/۰۰۷	۰/۰۰۶	۰/۱۰۴	۱/۲۰۳	۰/۲۳۱
تصمیم‌گیری	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۱۰۶	۱/۰۰۵	۰/۳۱۷
مشارکت در تصمیم‌گیری	۰/۰۰۸	۰/۰۰۷	۰/۱۳۱	۱/۲۳۶	۰/۲۱۹

همان‌طور که مشاهده می‌شود پارامترهای مدل شامل عرض از مبدأ و ضرایب رگرسیون برای ارزش‌ها، هنجارها، تعهدات، مشارکت، اعتماد، پاسخگویی، تصمیم‌گیری، و مشارکت در تصمیم به ترتیب برابر $0/009$ ، $0/004$ ، $0/005$ ، $0/009$ ، $0/005$ ، $0/007$ ، $0/006$ ، و $0/008$ است. بنابراین مدل رگرسیون عبارت است از:

$$Y = 1/891 + 0/005X1 + 0/009X2 + 0/005X3 + X4 + 0/004X5 + 0/009X6 + 0/007X7 + 0/006X8 \quad (۴)$$

این مدل حاکی از تأثیر مثبت $X1$ ، $X2$ ، $X3$ ، $X4$ ، $X5$ ، $X6$ ، $X7$ ، $X8$ (ارزش‌ها، هنجارها، تعهدات، مشارکت، اعتماد، پاسخگویی، تصمیم‌گیری، مشارکت در تصمیم‌گیری) بر Y (امنیت ملی) است. اما اگر دقت شود مشاهده می‌شود که آزمون t نشان می‌دهد متغیرهای $X3$ ، $X4$ ، $X6$ ، $X7$ و $X8$ در مدل اثر معنادار بر Y ندارند. زیرا مقدار sig برای این متغیرها به ترتیب برابر $0/419$ ، $0/260$ ، $0/231$ ، $0/317$ ، و $0/219$ است که بزرگ‌تر از $0/05$ است. اما برای متغیرهای ارزش‌ها، هنجارها، و اعتماد به ترتیب برابر $0/040$ ، $0/047$ ، و $0/041$ است؛ یعنی متغیرهای ارزش‌ها، هنجارها، و اعتماد بر امنیت ملی نقش دارند.

بحث و نتیجه

برای دستیابی به امنیت ملی پایدار در سطح بین‌المللی باید بسیاری از ارزش‌ها و هنجارها را در نظر گرفت که ممکن است با برخی از معادلات نظام بین‌المللی همخوانی نداشته باشد و این موضوع ممکن است بسیاری از چالش‌ها را در سطوح ملی و بین‌المللی موجب شود. از آنجا که انقلاب اسلامی ایران پس از پیروزی منافع و برنامه‌های کلان و راهبردی ابرقدرت‌های بزرگ و مخالف نظام جمهوری اسلامی ایران را به چالش کشید، بدون تردید از بدو شکل‌گیری با مخالفت‌ها و سنگ‌اندازی‌های بسیاری از این کشورها مواجه شد؛ طوری که در ابعاد مختلف سیاسی، امنیتی، اقتصادی، و غیره با انواع تهدیدها و تحریم‌ها روبه‌رو شد و امنیت ملی و تمامیت ارضی آن به طور جدی و همه‌جانبه مورد حمله قرار گرفت. نمونه بارز آن تحمیل هشت سال جنگ تحمیلی بر کشور عزیزمان بود که نظام نوپا و امنیت و منافع ملی کشور را با مشکلات جدی و اساسی مواجه ساخت. بنابراین یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌های دولت‌ها بعد از انقلاب اسلامی تأمین امنیت ملی پایدار با تأکید بر حفظ سرمایه اجتماعی است. زیرا امنیت ملی حاصل رضایتمندی شهروندان و گروه‌هاست که می‌توان آن را در چهره سرمایه اجتماعی قوی مجسم کرد. این سرمایه که اندیشمندان آن را «ثروت نامرئی کشور» قلمداد می‌کنند با پرورش ارزش‌ها و هنجارهای خاص بر همبستگی و همیاری، اعتماد متقابل، انسجام ملی، ایثار، گذشت و فداکاری مبتنی است و با کمرنگ کردن فاصله‌های طبقاتی، نژادی، مذهبی، زبانی، و ... بر وحدت ملی و تأمین و تضمین امنیت ملی تأکید می‌کند. بر این اساس سرمایه اجتماعی با کاربست مؤلفه‌های خود امنیت و مصونیت را برای ایران در طول هشت سال جنگ تحمیلی به ارمغان آورد.

این پژوهش با هدف مطالعه نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای امنیت ملی پس از انقلاب اسلامی با رویکرد سیاست‌های کلی نظام انجام شد. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه سرمایه اجتماعی و امنیت ملی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل تعدادی از استادان و مدیران و کارشناسانی بود که در بازه زمانی سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ در ادارات و سازمان‌ها مشغول خدمت بودند. نتایج همبستگی پیرسون نشان داد بین سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های سطح خرد اجتماعی و سطح کلان سرمایه اجتماعی با امنیت ملی همبستگی مثبت وجود دارد. همچنین نتایج رگرسیون نشان داد سطح خرد و سطح کلان سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت بر امنیت ملی دارد. از طرفی نتایج رگرسیون چندمتغیره بر اساس مؤلفه‌های سطح خرد سرمایه اجتماعی نشان داد متغیرهای سرمایه سیاسی و فرهنگی در مدل اثر معنادار بر امنیت ملی ندارند. زیرا مقدار sig برای این متغیرها بزرگ‌تر از $0/05$ است. اما برای متغیرهای سرمایه اقتصادی و سرمایه ارتباطی کوچک‌تر از $0/05$ است؛ یعنی متغیرهای سرمایه اقتصادی و سرمایه ارتباطی بر امنیت ملی تأثیر دارد. همچنین نتایج رگرسیون چندمتغیره بر اساس مؤلفه‌های سطح کلان سرمایه اجتماعی نشان داد متغیرهای تعهدات، مشارکت، پاسخگویی، تصمیم‌گیری، مشارکت در تصمیم‌گیری در مدل اثر معناداری بر امنیت ملی ندارند. زیرا مقدار sig برای این متغیرها بزرگ‌تر از $0/05$ است. اما برای متغیرهای ارزش‌ها، هنجارها، و اعتماد کوچک‌تر است. یعنی متغیرهای ارزش‌ها و هنجارها و اعتماد بر امنیت ملی تأثیر دارد. سرمایه اجتماعی با برخورداری از مؤلفه‌های مختلف توانسته است در دو سطح خرد و کلان موجب انسجام درونی فرهنگی جامعه، هنجارها، تصمیم‌گیری‌ها، و تمایلات و ارزش‌های حاکم بر تعاملات میان مردم و دولت‌ها و نهادهایی باشد که این مؤلفه‌ها در آن‌ها قرار گرفته‌اند. از این رو در نظام جمهوری اسلامی

سرمایه اجتماعی کوشیده است به ثبات و نظم، همبستگی اجتماعی، امنیت ملی، و توسعه پایدار یاری رساند. به عبارت دیگر سرمایه اجتماعی از طریق کمیت و کیفیت مشارکت سیاسی شهروندان به یکپارچگی قومی و ملی کمک می‌کند. بنابراین در درون هر جامعه‌ای چنانچه نظام سیاسی حاکم بتواند به خواسته‌های متنوع مردم جامعه عمل بپوشاند و پاسخی درخور و شایسته ارائه کند و نظام یادشده مطابق ایدئولوژی مورد قبول جامعه باشد و با مشارکت و تصمیم‌گیری مردم تأیید شود آن نظام از ثبات سیاسی برخوردار است و نشانه‌های امنیت ملی نمود پیدا می‌کند. امنیت ملی و توسعه پایدار بدون مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی غیرممکن و دشوار خواهد بود. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، سرمایه اجتماعی حلقه اتصال افراد در قالب نهادها و شبکه‌ها و تشکل‌های داوطلب در بعد امنیت ملی و توسعه است. توجه به نقش مهم سرمایه اجتماعی تأثیر مطلوب و کارساز حتی بر رسمی‌ترین روابط نهادی و ساختاری مثل دولت، رژیم سیاسی، حاکمیت قانون، سیستم قضایی، و آزادی شهروندان خواهد داشت. امنیت ملی یکی از اصول حیاتی و اساسی شاخصه و شاکله حکومت و نظام سیاسی کشور در این دوران به شمار می‌رود و در عین حال می‌توان آن را از ابتدایی‌ترین خواسته‌های انسانی حکومت دانست. سرمایه اجتماعی ماهیتی پویا در کشور دارد و می‌تواند ایجاد اقتدار کند.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که هر قدر سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن اعم از مشارکت، اعتماد، انسجام اجتماعی، و ... بیشتر تقویت شود باعث ارتقای امنیت در سطح کشور می‌شود. بنابراین سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی و توسعه پایدار تأثیر مستقیم می‌گذارد. سرمایه اجتماعی در جامعه کارآمد موجب می‌شود شهروندان برای خویشتن مسئولیتی اجتماعی متصور شوند و مطالبات خود را در راستای پیشرفت نظام و در چهره منتقد دلسوز ارائه کنند. از این رو حصول به امنیت ملی می‌طلبد دولت از امر اجتماعی غفلت نرزد و این توانمندی متضمن کارایی صحیح سرمایه اجتماعی است. نتایج پژوهش حاضر با نتایج جعفری و همکارانش (۱۴۰۰)، معصومی و پاداشی (۱۳۹۷)، برومند (۱۳۹۶)، رستمی (۱۳۹۵)، مرادی (۱۳۹۳)، هاشمی (۱۳۹۳)، و حیدری (۱۳۹۰) مطابقت دارد.

پیشنهاد

پیشنهادهای کاربردی بر اساس نتایج پژوهش عبارت است از: شناسایی فرایندهای باارزش سرمایه اجتماعی در ارتقای امنیت ملی، استفاده از سیستم‌های اطلاعاتی و ارتباطی کارآمد، استفاده از نتایج پژوهش‌های علمی، توسعه شبکه‌های اجتماعی، تقویت اعتماد، ارتقای هنجارهای مشترک، تعامل و همکاری گروه‌های اجتماعی، توجه بیشتر به مردم به عنوان رکن رکین سرمایه اجتماعی. با توجه به نتایج حاصل شده در این تحقیق پیشنهاد می‌شود برای بالا بردن سطح امنیت در سطوح ملی و منطقه‌ای می‌توان به ثبات و نظم یا به حفظ همبستگی اجتماعی یاری رساند و با علقه‌های اجتماعی، اعتماد و سرمایه اجتماعی، از طریق کمیت و کیفیت مشارکت سیاسی شهروندان، به یکپارچگی ملی کمک نمود. با توجه به اینکه یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی «اعتماد» است پیشنهاد می‌شود با افزایش اعتماد عمومی به ارتقا و افزایش امنیت ملی اقدام کرد. زیرا نبود اعتماد به «دیگران» چگالی یکپارچگی ملی را کاهش می‌دهد و مانع شرکت و فعالیت افراد در نهادها و سازمان‌ها می‌شود و کاهش کنشگری جمعی سازمان‌یافته، بی‌ثباتی، و بحران اجتماعی و سیاسی را به همراه خواهد داشت.

همچنین با توجه به نتایج این تحقیق می‌توان گفت از جمله عللی که سبب خدشه‌دار شدن یکپارچگی ملی می‌شود تبعیض قومی، آشناپرووری، فروپاشی نهاد خانواده، اختلافات مذهبی، قانون‌گریزی، افزایش جنایت، آدم‌کشی، و فقر است که همه این موارد ناشی از کمبود سرمایه اجتماعی است. برای افزایش و ارتقای سرمایه اجتماعی به مسئولان و برنامه‌ریزان پیشنهاد می‌شود با جلوگیری و پیشگیری از این آسیب‌ها به بهبود و گسترش سرمایه اجتماعی و امنیت در سطوح ملی و منطقه‌ای اقدام کنند. پیشنهادهای پژوهشی به پژوهشگران آتی عبارت است از: تأثیر سرمایه اجتماعی بر ارتقا و افول امنیت ملی، بررسی تطبیقی تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی کشورها، تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی بر اساس تصمیم‌گیری چندمعیاره (شناسایی و اولویت‌بندی).

منابع

- افتخاری، اصغر و همکاران (۱۳۸۹). قدرت نرم و سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: بسیج). تهران: نشر دانشگاه امام صادق. برومند، محمود (۱۳۹۶). سرمایه اجتماعی و امنیت ملی. اولین همایش ملی علوم اجتماعی، علوم تربیتی، روان‌شناسی، و امنیت اجتماعی. تهران. بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس. مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی. بیات، بهرام؛ کامکار، مهدی و عنایتی، لطف‌علی (۱۳۹۶). راهبردهای نقش سرمایه اجتماعی در تحکیم امنیت اجتماعی. امنیت ملی، ۷ (۲۵)، ۱۴۹ - ۱۷۶.
- ترک‌زاده، جعفر؛ محترم، معصومه و حاجی‌زاده، مرضیه (۱۴۰۱). اعتباریابی مقیاس سرمایه اجتماعی بر مبنای قرآن کریم از دیدگاه معلمان استان فارس. مدیریت سرمایه اجتماعی، ۱۰ (۱)، ۱۹ - ۲۹. doi: 10.22059/jscm.2022.340321.2272
- جعفری، تقی؛ حقیقی، علی‌محمد و روانبد، امین (۱۴۰۰). تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دولت دوازدهم. امنیت ملی، ۱۱ (۴۰)، ۲۷۷ - ۳۰۴. حیدری، علی (۱۳۹۰). تأثیر مشارکت سیاسی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی/ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد تهران مرکز.
- رهبی، عباسعلی، عباس‌زاده، هادی، رجب‌زاده، علی. (۱۳۹۲). نقش و جایگاه سرمایه اجتماعی در تدارک امنیت ملی پایدار ایران دهه گذشته (۱۳۸۰). رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، ۵ (۱)، ۱۷۵ - ۱۹۷.
- ذوالفقاری، اکبر؛ عشایری، طاها؛ جهان‌پرور، طاهره و سوری، مسلم (۱۴۰۱). مطالعه عوامل مؤثر بر سرمایه سیاسی ایرانیان: فراترکیب پژوهش‌های بازه زمانی ۱۳۸۶ الی ۱۴۰۰. پژوهشنامه علوم سیاسی، ۱۷ (۳)، ۱۱۷ - ۱۵۱.
- رضایی، سوده (۱۳۹۴). ارائه مدل شناورسازی مرز حوزه‌های انتخابیه در انتخابات مجلس شورای اسلامی بر مبنای افزایش سرمایه اجتماعی. سیاست‌های راهبردی و کلان، ۱۰ (۳)، ۱۲۹ - ۱۴۵.
- شهباز، احسان و یاحی، رسول (۱۳۹۵). «همدلی هم‌زبانی، دولت و ملت» راهبردی مؤثر بر استحکام ساخت درونی قدرت ملی نظام جمهوری اسلامی ایران. امنیت ملی، ۶ (۲۰)، ۸۳ - ۱۰۲.
- ظاهر، گودرزی، حجت و ساری، مرضیه (۱۴۰۱). طراحی مدل سرمایه اجتماعی مبتنی بر مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی. مدیریت سرمایه اجتماعی، ۹ (۳)، ۴۰۷ - ۴۳۳. doi: 10.22059/jscm.2022.343106.2297
- عباس‌زاده، هادی و کرمی، کامران (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و امنیت ملی پایدار. مطالعات راهبردی، ۲ (۵)، ۱۲ - ۲۴.
- کشیشیان سیرکی، گارینه (۱۴۰۰). تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دوران دفاع مقدس. مطالعات دفاع مقدس، ۷ (۱)، شماره پیاپی ۲۵، ۲۹ - ۵۴.
- کمالی دهکردی، پروانه؛ نظری زانانی، علی؛ مکیان، سید نظام‌الدین و دهقانی شاهزاده‌بیگمی، فاطمه (۱۳۹۸). اثر انواع سرمایه بر رشد اقتصادی استان‌های منتخب ایران، سیاست‌های راهبردی و کلان، ۷ (۲۵)، ۶۶ - ۸۵.
- ماندل، رابرت (۱۳۷۷). چهره متغیر امنیت ملی. مترجم: ناشر. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- محمدی، زهرا (۱۴۰۱). رابطه سرمایه اجتماعی با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان (مورد مطالعه: دختران متوسطه دوم شهرستان کوهدشت). مدیریت سرمایه اجتماعی، ۹ (۳)، ۴۳۵ - ۴۵۹. doi: 10.22059/jscm.2022.346590.2325
- مرادی، شهباز (۱۳۹۳). بررسی رابطه مشارکت سیاسی و اجتماعی با امنیت ملی در بین شهروندان همدانی. دانش انتظامی، ۱ (۱)، ۱۱۷ - ۱۴۶.
- معبودی، رضا و دره‌نظری، زینب (۱۴۰۰). تحلیلی از سهم سرمایه اجتماعی در رشد اقتصادی در ایران طی دوره ۱۳۹۸ - ۱۳۸۱. مدیریت سرمایه اجتماعی، ۸ (۴)، ۶۳۳ - ۶۶۳. doi: 10.22059/jscm.2021.331802.2219.663
- معصومی، معصوم‌علی و پاداش، مسعود (۱۳۹۷). تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، ۱۱، ۲۶۹ - ۲۸۴.
- Abbaszadeh, H. & Karmi, K. (2018). Social capital and sustainable national security. *Strategic Studies Quarterly*, 2 (5), 12-24. (in Persian)
- Bayat, B., Kamkar, M., & Enayati, L. (2016). Strategies of the role of social capital in strengthening social security. *National Security Quarterly*, 7 (25), 149-176. (in Persian)
- Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital in J.G. Richardson (ed) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press.
- Broumand, M. (2016). Social capital and national security. *the first national conference of social sciences, educational sciences, psychology and social security*. Tehran. (in Persian)

- Buzan, B. (1998). *People, Governments and Fear*, translated by Strategic Studies Research Institute. Tehran: Strategic Studies Research Institute. (in Persian)
- Eftekhari, A. et al. (2009). *Soft power and social capital, a case study of Basij*. Tehran: Imam Sadegh University Publishing. (in Persian)
- Heydari, A. (2010). The effect of political participation on the national security of the Islamic Republic of Iran. *master's thesis*. Islamic Azad University. Tehran branch. (in Persian)
- Jafari, T., Haghghi, A.M., & Rovandad, A. (2021). The impact of social capital on national security in the twelfth government. *National Security Quarterly*, 11 (40), 277-304. (in Persian)
- Kamali Dehkordi, P., Nazari Zaniani, A., Makian, S. N., & Shahzad Begami Dehghani, F. (2018). The effect of types of capital on the economic growth of selected provinces of Iran. *Strategic Policy Quarterly of Lawyers*, (25) 7, 66-85. (in Persian)
- Keshishian Sirki, G. (2021) The effect of social capital on national security during the Holy Defense period. *Scientific Quarterly of Holy Defense Studies*, 7 (1), serial number 25, 29-54. (in Persian)
- Maboudi, R. & Dere Nazari, Z. (2021). An analysis of the contribution of social capital to economic growth in Iran during the period 2011-2018. *Scientific journal "Social Capital Management"*, 8 (4), 633-663. doi: 10.22059/jscm.2021.331802.2219. (in Persian)
- Mandel, R. (1997). *The changing face of national security, translated by the publisher*. Tehran: Strategic Studies Research Institute.
- Masoumi, M.A. & Pargar, M. (2017). The effect of social capital on the national security of the Islamic Republic of Iran. *New Researches in management and accounting*, 11, 269-284. (in Persian)
- Mohammadi, Z. (2022). The relationship between social capital and academic success of students (case study: secondary school girls of Kohdasht city). *Scientific Journal "Social Capital Management"*, 9 (3), 435-459. doi: 10.22059/jscm.2022.346590.2325. (in Persian)
- Moradi, Shahbaz (2013). Investigating the relationship between political and social participation and national security among the citizens of Hamadani. *Danesh Zazami*, 1 (1), 117-146. (in Persian)
- Rezaei, S. (2014). Presenting the model of floating the boundaries of constituencies in the elections of the Islamic Council based on the increase of social capital. *Kalan Strategic Policy Quarterly*, 10 (3): 129-145. (in Persian)
- Shaheer, E. & Yahy, R. (2015). "Empathy of speaking the same language, the government and the nation" is an effective strategy for strengthening the internal structure of the national power of the Islamic Republic of Iran. *National Security Quarterly*, 6 (20), 83-102. (in Persian)
- Taheri Guderzi, H. & Sari, M. (2021). Designing a social capital model based on the school of martyr Haj Qasim Soleimani. *Scientific Journal "Social Capital Management"*, 9 (3), 407-433. doi: 10.22059/jscm.2022.343106.2297. (in Persian)
- Turkzadeh, J., Mzdim, M., & Hajizadeh, M. (2021). Validation of the social capital scale based on the Holy Quran from the perspective of Fars province teachers. *Scientific Journal "Social Capital Management"*, 10 (1), 19-29. doi: 10.22059/jscm.2022.340321.2272. (in Persian)
- Zulfiqari, A., Ashairi, T., Jahanparvar, T., & Suri, M. (2022). The study of factors affecting the political capital of Iranians: a meta-combination of researches from 1386 to 1400. *Political Science Journal*, 17 (3), 117-151. (in Persian)